

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Педагогічний факультет

Кафедра природничо-математичних дисциплін та логопедії

**РОЗВИТОК ЕКОЛОГО-ЕСТЕТИЧНИХ СМАКІВ ДІТЕЙ
МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ПРИРОДИ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 4 курсу 441 групи

Спеціальності 013 Початкова освіта

Спеціалізація: логопедія

Освітньо-професійної (наукової)

Програми Початкова освіта

Володіна Вікторія Олегівна

Керівник к.б.н., доц.Семашкіна Г.М.

Рецензент к.п.н., доц. Гриценко І.В.

Херсон - 2020 року

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ЕКОЛОГО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ	7
1.1. Формування естетичного смаку особистості як психолого-педагогічна проблема	7
1.2. Аналіз еколого-естетичного виховання учнів	17
РОЗДІЛ 2. ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО-ЕСТЕТИЧНИХ СМАКІВ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	23
2.1. Дидактична гра як засіб еколого-естетичного виховання дітей	23
2.2. Методичні рекомендації щодо формування еколого-естетичних смаків учнів	27
ВИСНОВКИ	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	44
ДОДАТКИ	
ДОДАТОК А	48
ДОДАТОК Б Довідка про перевірку на текстові збіги	55
ДОДАТОК В Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти Херсонського державного університету	56

ВСТУП

Сучасні тенденції гуманізації освіти та зростаюча необхідність суспільства у творчій особистості зумовлюють актуальність проблеми формування естетичної культури особистості, її вміння сприймати, цінувати і примножувати матеріальні та духовні цінності, які за своїм змістом і спрямованістю стверджують ідеї добра й краси. Важливим компонентом естетичної культури є естетичний смак, тому успішне вирішення питань його формування має велике значення для особистісного розвитку, зміцнення ролі естетичних цінностей як носіїв культурних традицій, отже впливає на формування естетичного середовища.

З погляду сучасної педагогічної теорії та практики питання формування у школярів естетичних смаків є актуальним і пов'язане з подальшим пошуком шляхів, які б утверджували в житті дітей духовні цінності, збагачували їх зміст та функціональну активність. Естетичні смаки за своєю суттю – це інтегруючі властивості людини, в яких поєднуються емоційні та інтелектуальні сили. Їх виразником є оцінна і творча діяльність, тобто особистісне відображення прекрасного в дійсності.

Результати аналізу наукових досліджень (Г.Кондратенко, Л.Овчаренко, М.Ярмаченко та ін.) дають змогу стверджувати, що естетичні смаки у своєму розвитку та функціонуванні є залежними від зовнішніх чинників – соціального середовища, цінностей художньої культури, практики освоєння навколишньої дійсності за законами краси. Водночас, на розвиток і формування естетичних смаків впливають внутрішні процеси, пов'язані з такими психологічними виявами, як почуття, мислення, діяльність людини.

Проблема естетичного виховання у естетико-педагогічному аспекті широко репрезентована у спадщині видатних педагогів та діячів

освіти О.Водовозової, П.Каптерева, С.Лисенкової, С.Русової, Е.Михеєвої, К.Ушинського.

Філософсько-естетичні аспекти цієї проблеми розглядаються в наукових працях Ю.Борева, І.Гончарова, М.Киященка, В.Ядова.

Психологічні основи естетичного виховання розкрили Б.Ананьєв, Л.Божович, Л.Виготський, І.Кон, Б.Теплов та інші.

Видатні вчені, естети і педагоги Ю.Борев, О.Буров, В.Вансаалов, Л.Волович, І.Долецька, М.Каган, Л.Коган, В.Розумний, В.Скатурич, Є.Квятковський, М.Лайзеров, А.Макаренко, О.Семашко, В.Сухомлинський, В.Шестакова, зробили значний внесок у розробку теорії естетичного виховання. Насамперед вони визначили основні поняття, на які потрібно спиратися при побудові системи виховання естетичних цінностей.

Важливі питання теорії і методики естетичного виховання підростаючого покоління висвітлюються в працях Л.Коваль, В.Передерій, Ю.Фохт-Бабушкіна, Т.Цвілих, Г.Шевченко, А.Щербо та інших.

Насолода життям, відчуття радості буття – неодмінний елемент самоутвердження людини у світі, її щастя. Розвиток естетичної сфери свідомості впливає на інші почуття і погляди людини, підвищує емоційну чутливість до всіх явищ життя. Молодший шкільний вік – відповідальна пора формування естетичних цінностей особистості.

Основою, на якій здійснюється естетичне виховання, є певний рівень художньо-естетичної культури особистості, її здатності до естетичного освоєння дійсності. Цей рівень виявляється як у розвитку всіх компонентів естетичної свідомості (почуттів, поглядів, переживань, оцінок, смаків, потреб та ідеалів), так і в розвитку умінь і навичок активної перетворюючої діяльності у мистецтві, праці, побуті, людських взаєминах.

Особливе значення надається вченими красі навколишнього світу, оскільки завдяки емоційно-позитивному ставленню до неї у дітей формуються не лише наукові знання про природу, але й основи знань про єдність і різноманітність природи, постійні зміни і розвиток, про доцільність взаємин між живими істотами в природі, тощо. Все це сприяє формуванню цілісного уявлення про навколишній світ і місце в ньому людини, показу двостороннього зв'язку взаємин людини і природи.

Актуальність нашої роботи визначається важливістю розгляду проблем екологічного та естетичного виховання дітей молодшого шкільного віку і необхідністю обґрунтування засобів для формування у них еколого-естетичних смаків. Це і зумовило вибір теми випускного дослідження: **«Розвиток еколого-естетичних смаків дітей молодшого шкільного віку засобами природи»**.

Мета роботи: науково обґрунтувати можливості та особливості еколого-естетичного виховання учнів початкових класів через залучення їх до спостереження за природними явищами.

Об'єкт дослідження: еколого-естетичне виховання дітей молодшого шкільного віку.

Предмет дослідження: еколого-естетичні смаки дітей як особистісне утворення.

Поставлена мета визначила **завдання дослідження:**

1. Проаналізувати філософську, психолого-педагогічну літературу з проблеми дослідження.
2. Визначити сутність, складові еколого-естетичного смаку молодших школярів та можливості природних явищ у його формуванні.
3. Обґрунтувати систему дидактичних ігор, спрямовану на еколого-естетичне виховання учнів.
4. Розробити відповідні методичні рекомендації.

Для вирішення поставлених завдань нами були використані наступні **методи** дослідження: аналіз психолого-педагогічної та філософської літератури; діагностичні (спостереження, бесіда, аналіз документації).

Апробація. Загальні положення, результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри природничо-математичних дисциплін та логопедії ХДУ, висвітлено у публікації автора.

Структура роботи. Матеріали дослідження викладені на сторінках випускної роботи, яка складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ 1

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

1.3. Формування естетичного смаку особистості як психолого-педагогічна проблема

Вже протягом багатьох століть про смаки і сперечаються, і зі смаками сперечаються, однак в суперечках завжди потрібно пам'ятати, що в смаку великий момент індивідуальності, точніше, суб'єктивності. Розглянемо точку зору представників класицизму в питанні естетичного виховання.

Представники класицизму (П. Корнель, Буало) акцентують увагу на духовно-естетичних аспектах людської життєдіяльності; французькі просвітителі (Вольтер, Руссо, Дідро, Гельвецій) - на суспільне призначення художньої творчості, його моральної і пізнавальної значимості; німецькі просвітителі (Лессінг, Вінкельман) - на специфіці реалістичної правди, а також на необхідності історичного підходу до естетичних цінностей.

Представники німецького класицизму при всій своїй суперечливості й ідеалістичній спрямованості розкрили специфіку естетичного, найважливіші естетичні закономірності людської життєдіяльності (Кант і Гегель). Розробці цієї проблеми присвятив свої «Листи про естетичне виховання» Ф. Шиллер. Теоретичні основи єдиного виховання розглянуті в роботах Я.А. Коменського, Ж-Ж. Руссо, Д. Локка, І.Г. Песталоцці. Швейцарський педагог І.Г. Песталоцці важливе значення надавав педагогічній діяльності на основі ідеї розвивального шкільного навчання. Я.А. Коменський вважав, що формування людини повинно починатися в ранньому віці.

У розробку теорії і практики естетичного виховання значний внесок залишили класики вітчизняної педагогіки А.С. Макаренка і

В.О.Сухомлинський. В.О. Сухомлинський закликав зробити так, щоб школа для дитини була «школою радості», багато в чому пов'язуючи це з особистістю вчителя і його постійною турботою про залучення школяра до світу високих духовних і моральних понять і уявлень.

Таким чином, новаторство їх педагогічних ідей полягає, перш за все, в тому, що вони спрямовані на максимальний розвиток духовно - моральних і творчих сил дитини. Завдання, яке ми ставили перед собою в дослідженні, співзвучне з висновками педагогів.

Ми пропонуємо рішення проблеми формування естетичного смаку молодших школярів як педагогічний процес. На наш погляд, процес формування естетичного смаку повинен бути відображений в характеристиці наступних принципів: цілеспрямованості, систематичності, довготривалості, інтенсивності, залучення школярів до активної естетичної діяльності з урахуванням їх індивідуальних і вікових особливостей.

- Цілеспрямованість формування естетичного смаку буде проявлятися в постійному естетичному вихованні, що дуже важливо у визначенні підходів до пробудження естетичного почуття і смаку учнів.
- Систематичність - в залученні дітей до прекрасного на всіх уроках і в повсякденній діяльності.
- Довготривалість - в наданні зворотного впливу на естетичну свідомість дитини.
- Інтенсивність - в наростанні ступеня складності підбору завдань естетичного змісту; залученості школярів в активну естетичну діяльність з урахуванням їх індивідуальних і вікових особливостей.

Кожен запропонований принцип повинен розкриватися в освітньому процесі педагогічного впливу на молодших школярів в загальноосвітніх школах.

Естетичний смак - категорія, яка відіграє велику роль у формуванні особистості дитини як сукупності індивідуальних рис. Найважливіше, чого може домогтися педагог у формуванні смаку, - це виховати прагнення до відбору і включення в арсенал засобів свого духовного розвитку кожним вихованцем справді людських, істинно гуманістичних цінностей. Естетичний смак в самому процесі чуттєво-інтелектуальної оцінки вироблених переваг співвідносить оцінювані явища з системою суб'єктивних естетичних цінностей, зафіксованих в результатах естетичного пізнання людиною світу. У цьому проявляється особливість естетичного смаку як категорії, що відбиває з одного боку соціальний досвід особистості дитини, з іншого - специфіку свідомості особистості.

Психологічні аспекти естетичного смаку, його зв'язки з процесами пізнання дійсності знайшли відображення в роботах психологів. У дослідженнях Б.Г. Ананьєва, Л.І. Божович, Л.С. Виготського, В.В.Давидова, Л.В. Занкова, О.М. Леонтьєва, А.С. Молчанової, С.Л.Рубінштейна, Б.М. Теплова та інших вчених розроблена діалектико-матеріалістична теорія здібностей як комплекс індивідуально-психологічних властивостей і якостей особистості, що найбільшою мірою відповідають певним видам діяльності і забезпечують індивіду найбільший успіх в їх здійсненні. Ці дослідження показали також, що здібності формуються і виражаються тільки в конкретних видах діяльності і поза ними не існує.

Таким чином, вченими доведено, що в людській свідомості на допомогу абстрактному мисленню при сприйнятті краси реального світу приходять естетичне відображення, що реалізовується в естетичному почутті і формуванні естетичного смаку.

Як і більшість здібностей людини, смак представляє не одну будь-яку властивість індивіда, а комплекс психічних властивостей, що

роблять людину найбільш придатною до певної історично сформованої форми діяльності.

Зв'язок між естетичним смаком і чуттєвим знанням простежується в роботах великих педагогів: К.Д. Ушинського, В.О. Сухомлинського, А.С. Макаренка.

Почуття, властиве будь-якій людині, дано від народження, воно - не тільки безпосереднє, але часом і несвідоме переживання сприйманого. За своїм характером воно менш стійке, ніж смак, відносно швидко приходить, не завжди оцінює і глибоке. «Естетичний же смак формується на основі вже наявних почуттів, осмислений за своєю природою». У смаку ясніше виявляються індивідуальні естетичні здібності. Смак - явище більш постійне і глибоке. В естетичному смаку сильніше і виразніше проявляється інтелектуальний, свідомий початок.

Естетичний смак є певне ставлення до світу, до людей і різноманітних явищ. Володіючи виключно духовною, емоційно – інтелектуальною природою, естетичний смак навіть окремої особистості проявляється фактично до необмеженого кола явищ життя. Ось чому ступінь і спрямованість (тенденція) естетичного смаку завжди свідчать про духовне багатство або бідність даної особистості. Отже, добре розвинений естетичний смак діє як дуже важлива умова вірного сприйняття прекрасного і потворного. В.Г. Белінський пише, що естетичне почуття, що отримується людиною від природи, має піднятися на ступінь естетичного смаку, що формується вивченням і розвитком[4].

У дітей в освітньому процесі формування естетичних смаків проходить складний процес розвитку. Потрібно вчити дітей емоційно насолоджуватися красою, виразністю навколишніх предметів і явищ, давати естетичну оцінку тим чи іншим виразним властивостями, деталям. На основі такої активності і формується смак як чуттєво - оцінна здатність людини.

Таким чином, сприйняття - функція естетичного почуття, на основі якого виростає, формується і розвивається індивідуальний естетичний смак. А смак, в свою чергу, є умова, можливість і разом з тим здатність естетичного судження, а значить, і оцінки. Якщо естетичний смак викликає у людини не тільки бажання, але і звичку безпосереднього і постійного спілкування з істинно прекрасним, то така звичка повинна стати життєвою, причому нездоланною потребою. Задоволення потреби - найважливіша умова духовного збагачення особистості.

Естетичні почуття, естетичні потреби, естетичні смаки виникають і зароджуються саме на рівні соціальної психології і є спочатку фактами повсякденної буденної свідомості. Тільки зростання на рівень естетичних потреб і смаків (тобто соціально-психологічний рівень), естетичні погляди і теорії можуть реально вплинути на естетичну діяльність і естетичне сприйняття дійсності і мистецтва людиною.

Естетичний смак - це здатність, «сприймаючи і оцінюючи те чи інше явище дійсності або мистецтва, отримувати естетичну насолоду, відчувати задоволення»[20, С.235]. Категорія «естетичний смак» має якісно оціночний характер. Естетичний смак повинен бути ще і розвиненим естетичним смаком.

Ще Ж.Ж. Руссо писав: «Хороший естетичний смак надзвичайно рідкісна річ, так як, будучи дарований всім від природи, він стає корисним лише в результаті виховання і впливу соціального середовища»[31,С.101]. Цими словами підтверджується положення про вплив естетичного смаку на виховний і освітній процеси.

Хороший естетичний смак проявляє та людина, яка не тільки насолоджується красою життя і її формами, але і відчуває її виразність, її нерозривність з прекрасним змістом. У цьому ще раз виявляється така особливість судження смаку, як його підсумковий характер.

Естетичний смак розвивається у дитини, починаючи з перших дослідів спілкування та пізнання навколишнього. Найбільш інтенсивний

період його формування - роки навчання в школі, де створені всі передумови для систематичного знайомства з витворами мистецтва, де активно розвиваються художньо - творчі здібності учнів.

Учитель у навчальній або виховній роботі акцентує увагу школяра на естетичних якостях явищ життя і мистецтва. Дитина більш ніж дорослий, здатна безпосередньо і емоційно оцінювати все те, що вона сприймає. Вибір у неї вирішується просто: подобається чи ні. Поступово в учня розвивається комплекс уявлень, які характеризують його власні переваги, симпатії. Вибір тих творів, які подобаються дитині більше інших, є показником її естетичного смаку. Естетичний смак в порівнянні з іншими показниками естетичного розвитку школяра є найбільш певним і педагогічно керованим. Спираючись на знання про художні або більш широкі естетичні уподобання школяра, вчитель завжди має можливість показати учневі перспективу вдосконалення його смаку. Любов до природи як естетичної цінності пронизує собою естетичне світовідчуття і діяльність естетичної і розвиненої особистості.

Як уже зазначалося, естетичний смак завжди проявляється суб'єктивно. Більше того, він нерідко буває суто індивідуальний. Але об'єктивні самі явища (предмети, події), на які спрямовані наші естетичні смаки. Будь то реальна дійсність (естетичний смак) або світ, створений мистецтвом (художній смак). Саме вони, як правило, виявляють, а нерідко, якщо говорити про кінцеві результати, визначають естетичний смак. Реальне естетичне, а також художнє обумовлює природу, глибину, широту і конкретну змістовність естетичного смаку, його емоційну забарвленість.

Розвиток естетичного смаку є необхідною передумовою і найважливішим умовою для формування смаку художнього. Від осягнення ритму, кольору, об'єму, звуку (естетичне сприйняття) дитина поступово вже в ранньому дитинстві переходить до розуміння їх змістовної виразності в творі мистецтва (художнє сприйняття). Чому

подобається або не подобається художній твір, чому в творі одне подобається, а інше ні, людина з розвиненим художнім смаком обов'язково пояснить. І тоді виходить, що «глибокий художній смак залежить від усього духовного обличчя людини: від її світогляду, моралі, загальної культури, художньої освіченості, емоційної чуйності»[31,С.187].

Розглядаючи питання про «внутрішні умови» в роботах С.Л.Рубінштейна, А.А. Люблінської, можна прийти до висновку, що сприйняття кожного нового явища у дитини значною мірою залежить не тільки від того, що сприймається (яскраве, рухливе, що змінюється) сприймається і легше «врізається» в пам'ять (тьмяне або яскраве), але і від її підготовленості до осмисленого сприйняття того чи іншого змісту (матеріалу), від її «установки» на запам'ятовування, тобто від всіх її внутрішніх умов. «Чим сильніше дитина хоче пізнати якусь річ глибше, повніше, тим більш напруженою і активною стає її пізнавальна діяльність».

Шлях формування естетичної свідомості, естетичного ставлення починається для дитини насамперед з накопичення різноманітних естетичних вражень, особливо - зорових, дотикових і слухових. У старшому віці зв'язок з навколишнім світом набуває органічний і цілісний характер, а мистецтво поетизує і підсилює цю єдність. Одночасно з усвідомленням краси природи приходить до підлітка відчуття зв'язку свого естетичного переживання зі словом, з поетичним виразом і відображенням цієї краси в художній творчості.

У зв'язку з цим постає питання: чим же можна визначити естетичне ставлення до навколишнього? У естетично розвиненої людини естетичне ставлення до навколишнього включає хороший смак, яскраве естетичне почуття, що виникає при зустрічі з прекрасними або виразними об'єктами, естетичну оцінку і судження про те, подобається чи ні і саме чому.

Кожна людина повинна прагнути розвинути в собі і в своїх діях здібності сприйняття, оцінки та створення естетично цінних предметів, формувати свої смаки, орієнтуючись на визнані еталони і постійно розширюючи пошук нового. Вміти розбиратися в своїх почуттях і переживаннях, судити про них - значить користуватися красою світу не тільки інтуїтивно, а й свідомо, цілеспрямовано і плідно.

Отже, на основі сформованих естетичних почуттів може вирости і справді виростає нове естетичне утворення - естетичний смак. Естетичний смак - це регулююча серцевина всієї структури розвиненого естетичного свідомості. Це своєрідний гнучкий міст, що пов'язує між собою чуттєву та інтелектуальну сфери. З психологічної точки зору естетичний смак відноситься до досить стійкого утворення, яке визначає собою дієві і рефлексивні прояви особистості.

Будучи похідним від різноманітних естетичних сприймань, емоцій, переживань і почуттів, естетичний смак, на перший погляд, є прямим вираженням і регулятором чуттєвого пізнання, свідомості людини. Адже з психологічної точки зору естетичний смак є здатність людини, що органічно сполучає в собі чуттєво-емоційну та інтелектуальну сфери її життя, тобто чуттєву оцінку і оцінку судження.

Сформований естетичний смак є основою для формування індивідуальних естетичних поглядів і переконань, що становлять важливу частину естетичної свідомості особистості. Естетичні погляди являють собою систему логічно обґрунтованих суджень про найважливіші категорії естетики, що спирається на здобуті людством знання з цих питань. Ці погляди висловлюють усвідомлене естетичне ставлення людини до дійсності, особисту естетичну позицію кожного індивіда. Переконаннями ця рухома система поглядів стає тоді, коли на її основі формуються звички, життєві принципи і виробляються риси характеру, воля, постійно і систематично виявляються у всій життєдіяльності особистості і забезпечують їй дійсне єдність слова і

справи. У такій якості естетичні погляди стають естетичною частиною світогляду особистості.

Нам необхідно ввести робоче визначення поняття «естетичний смак молодшого школяра», яке буде вважатися вихідним: «естетичний смак молодшого школяра як показник розвитку естетичного почуття і емоційно-інтелектуального (раціонального) осмислення - є своєрідний набір цінностей, в яких проявляється внутрішня потреба дитини»[1].

Нам важливо, щоб переконання не залишалися тільки в свідомості і почуттях дитини, а перетворювалися б у вчинки, і для того, щоб досягти таких показників успішності, ми повинні ставити дитину в активну пізнавальну позицію. Вихована дитина - це дитина, яка не тільки мислить і відчуває, але й чинить відповідно до високих ідеалів. Значить, ми припускаємо, що у неї обов'язково повинно виникнути бажання постійного творення прекрасного, бо «вихованість з'являється тоді, коли знання стають внутрішніми переконаннями людини, коли у нею вироблені і засвоєні певні моральні, ідейні підвалини, і не тільки засвоєні, а й перетворені в керівництво до дії».

Запропоновані положення можуть бути застосовані до реалізації формування естетичного смаку в початковій школі, оскільки в них закладені не тільки основи формування естетичної свідомості, а й простежується можлива динаміка формування естетичного смаку:

- розвивати здатності сприймати і переживати красу природи і соціальної дійсності; розкривати в них те, що опосередковується суспільством як естетичне явище;

- вміти не тільки активно сприймати, а й розуміти, а також оцінювати твори мистецтва;

- розвивати в кожній людині прагнення до вмілого використання своїх творчих сил; розвивати потребу в красі й умінні розуміти її і насолоджуватися нею;

- свідомо боротися за утвердження краси в усьому: в природі і мистецтві, громадському житті, у праці, в соціальних відносинах, в побуті і особистій поведінці.

Процес формування естетичного смаку досить тривалий. Чи можливі якісь шляхи стимулювання педагогічного процесу? Активізувати діяльність художньої свідомості школярів можна:

- постановкою проблемних і творчих завдань на уроці і на позакласному занятті;
- творчими формами роботи самих учнів, що представляють спільний пошук істини учнем і вчителем в процесі співробітництва;
- комплексним впливом різних видів мистецтва на школяра, синтезування їх на уроках.

Ці три напрями ми взяли за основу пошуку шляхів формування естетичного смаку у молодших школярів.

Справжній сенс і призначення естетичного смаку в духовній культурі особистості як раз в тому й полягає, щоб забезпечити кожній людині досягнення внутрішньої гармонії.

При формуванні естетичних смаків важливо поставити учнів в умови, що викликають переживання приємного: зацікавленості, симпатії, цілеспрямованості, які є необхідним моментом у розвитку естетичних смаків. В результаті через сформований естетичний смак здійснюється процес духовного збагачення людини. Він поступово стає більш вразливим, чуйним, людяним. І завдання педагога - створити сприятливі умови для розвитку цього процесу.

Смак - природне явище, він в принципі притаманний від природи всім. Його норми непорушні, але для того, щоб він реалізувався, потрібні певні умови і активна виховна діяльність. Естетичний смак визначається не тільки естетичним об'єктом і середовищем, а й естетичною діяльністю суб'єкта і що сам естетичний об'єкт повинен розглядатися у зв'язку з практикою людської діяльності, суб'єктивно.

Таким чином, естетичний смак розкривається завжди саме в естетичному відношенні людини до предметів і явищ навколишнього нас світу. Дитина не тільки відображає ці явища в своїй свідомості, вона пізнає, аналізує їх і з естетичного боку, визначає їх естетичну цінність.

Отже, естетичний смак є складним процесом, що становить нерозривну єдність естетичних поглядів і почуттів людини.

1.2. Аналіз еколого-естетичного виховання учнів

Еколого-естетичне виховання дітей на сучасному етапі розвитку суспільства починає грати все більшу роль і набувати значення. Для суспільства потрібен новий індивід, що володіє глибокими знаннями про навколишній світ, вміє вибирати правильну поведінку, здоровий спосіб життя. Поведінка кожної людини, звичайно, пов'язана з обсягом знань, наявних у неї. Це підтверджується історією розвитку відносин людина - природа. Відношення людини і природи існувало завжди, але на перших етапах розвитку суспільства домінуючим був вплив природи на людину. Саме тоді і з'являються в історії людства перші ігрові форми у вигляді ритуалів і релігійних обрядів. Не володіючи всіма необхідними знаннями, людина, за допомогою ігрового моделювання своїх відношень з природою, намагалася пояснити світ, в якому вона знаходиться, різні явища природи.

Далі картина змінюється, з розвитком науково-технічного процесу, людина вже сильніше домінує у відносинах людина-природа. На сучасному етапі розвитку суспільства стоїть проблема досягнення оптимального співвідношення між розвитком природної сфери і вдосконаленням самої людини. Таке співвідношення може бути досягнуто, якщо в суспільстві з'явиться індивід, група індивідів, які володіють достатніми знаннями про навколишнє їх середовище, володіють уміннями і навичками існування в навколишньому світі.

Такий індивід може бути вихований і навчений в процесі певної з ним роботи, у навчально-виховному процесі.

За Й.Песталоцці, пізнання навколишнього світу дітьми з самого раннього віку має відбуватися за допомогою навчання.

Спираючись на наукову літературу, ми узагальнили в таблиці 1.1. завдання обох напрямів, для того, щоб наочно виявити сумісність чи несумісність їх положень, для з'ясування можливості використання даних процесів в єдиному освітньому процесі закладів освіти та об'єднання їх в еколого-естетичний процес.

Таблиця 1.1.

Основні завдання екологічного та естетичного виховання

Завдання екологічного виховання	Завдання естетичного виховання
-Підтримувати і розвивати стійкий інтерес дітей до природи, її живих і неживих об'єктів і явищ.	- Організація життя і діяльності дітей, яка сприяє розвитку естетичних почуттів дитини.
-Знайомити дітей з ростом, розвитком і розмноженням рослин; з їх потребою в їжі, світлі, теплі.	- Формувати уявлення та знання про прекрасне в житті й мистецтві.
-Формувати у дітей елементарні уявлення про взаємозв'язки та взаємодію живих організмів із середовищем проживання.	- Формувати естетичну оцінку і естетичне ставлення до всього, що нас оточує.
-Знайомити дітей з різними станами речовини (вода, сніг, лід, пар); із причинно-наслідковими зв'язками.	- Формувати у дітей естетичні інтереси, потреби, естетичний смак і здібності[5,с.114].
-Розвивати перші уявлення про істотні ознаки сприятливого і	

<p>несприятливого стану природи. Виховувати дбайливе ставлення до природи, вміння відповідально доглядати за рослинами і тваринами [23,с.170].</p>	
--	--

З таблиці видно, що завдання обох виховних процесів спрямовані на ознайомлення з предметами і явищами навколишнього світу, але з різних точок зору. Екологічне виховання розглядає з наукової точки зору функціонування об'єктів і явищ в цьому світі, їх вплив, зв'язок і взаємозв'язок один з одним і у взаємодії з людиною. Естетичне виховання розглядає об'єкти і явища в цьому світі, але з позиції естетичного сприйняття, естетичних оцінок і суджень, які формують ставлення дітей до навколишнього з позиції краси. Краса - сфера почуттів, переживань.

Жодна наука не може дати людині правильних емоцій. Тільки в ході тривалого виховання виникають у людини необхідні їй адекватні почуття. Дитина молодшого шкільного віку особливо активно вбирає досвід - власний і чужий, перетворює його в звичку, в норму поведінки. Уміння помічати і переживати красу називається естетичним почуттям, виховується воно шляхом безпосереднього залучення до прекрасного, до кращих його зразків. Процеси екологічного та естетичного виховання дітей можуть бути взаємопов'язані, оскільки обидва сприяють усвідомленню ними навколишнього світу, дають розуміння важливості та користі оточуючого світу з різних позицій.

Таким чином, еколого-естетичне виховання - це «цілеспрямований, систематичний вплив на особистість з метою її еколого-естетичного розвитку, тобто формування у дитини елементарних уявлень про життя живих організмів, про взаємозв'язки і взаємодії їх один з одним і з середовищем існування, розвитку перших

уявлень про істотні ознаки сприятливого і несприятливого стану природи, а так само формування творчо активної особистості, здатної сприймати і оцінювати прекрасне в природі, праці, суспільних відносинах, а також відчувати потребу в естетичній діяльності, перетворенні дійсності за законами краси»[25].

На вплив сенсорних процесів при ознайомленні з предметами навколишнього світу вказували фахівці, що працюють над проблемами естетичного виховання. Ґрунтуючись на їх дослідженнях, ми вважаємо, що тільки спираючись на емоційно - позитивне ставлення до краси навколишнього світу можна і треба наділити дітей науковими знаннями про навколишній світ і місце в ньому людини, звернути увагу дітей на двосторонній зв'язок взаємовідносин людини і природи.

Еколого-естетичне виховання можна здійснювати шляхом привнесення елементів гри в освітній процес і формувати в учнів усвідомлено-правильне ставлення до рослин і тварин, до себе як до частини природи, до матеріалів природного походження і предметів, виготовлених з них.

При ретельному аналізі педагогічної літератури, ми виявляємо, що деякі дослідники все ж вдаються до введення ігрової діяльності, театралізованих ігор, ігор-подорожей; сюжетно-рольових; вдаються до ігрових моментів, до ігрових повчальних ситуацій.

Сьогодні багато з наявних посібників демонструють лише деякі аспекти освітньо-виховної роботи з дітьми у природі. Спостереження природи, бесіди за картинами, перегляд фільмів, читання художньої літератури природознавчого змісту здійснюється без ігрової діяльності. Знання діти одержують за допомогою прямого навчального впливу дорослого.

Правильніше було б включати в процес екологічного, а в даному випадку еколого-естетичного виховання, гру, гру дидактичну, яка допомагала б дітям реалізувати свої знання та вміння в певній,

запропонованій педагогом ситуації. Ознаками таких дидактичних ігор, які використовуються у процесі еколого-естетичного виховання дітей, ми будемо вважати наступні положення:

1. У дидактичній грі повинні бути поєднані навчальна задача, ігрова форма, наявність готового змісту, правил і передбачуваний результат.

2. Зміст дидактичної гри може бути різний, як різний і різноманітний оточуючий нас світ.

3. Зміст дидактичної гри має відповідати віку дитини.

4. Дидактична гра повинна створювати позитивний емоційний настрій у дітей.

Основна особливість дидактичних ігор еколого-естетичного змісту «полягає в тому, що вони використовуються з метою навчання, формування конкретних і узагальнених знань про навколишній світ і застосування їх в різних умовах і обставинах»[35].

Важливою умовою для успішного здійснення еколого-естетичного виховання є готовність педагога. Відомо, що навчання завжди виконує одну спільну функцію-передачу молодому поколінню досягнутого даним суспільством рівня культури для її збереження і подальшого розвитку. Відповідно першим елементом, як вказує І.Я.Лернер, соціального досвіду є вже здобуті суспільством знання про природу, суспільство, техніку, людину і способах діяльності, які забезпечують застосування знань і перетворення дійсності.

Другим елементом соціального досвіду є набутий дітьми досвід здійснення вже відомих суспільству способів діяльності як інтелектуального, так і практичного характеру, тобто досвід відтворення відомих способів пізнання дійсності і практичного впливу на неї. Уміння і навичка - це єдність знання про спосіб діяльності і досвіду його реалізації. Досвід творчої діяльності, тобто третій елемент змісту

соціального досвіду, спрямований на забезпечення готовності до творчого перетворення дійсності[29].

Ні обсяг знань, отриманих в готовому вигляді, ні вміння, засвоєні за зразком, не можуть забезпечити необхідний розвиток творчих можливостей дитини. Якщо з дитячого віку не забезпечується умова самостійного мислення, то у подальшому дитина не зможе проявити задатки, дані їй від природи. Так, необхідність уявного виділення об'єкта в «чистому» вигляді для його пізнання і створення штучних об'єктів, які не існують в природі привела до розвитку здатності виділяти ці об'єкти, дозволила накопичити способи цього виділення. В навчально-виховному процесі можна і потрібно вводити об'єкти вивчення в ігрову діяльність, в зміст дидактичних ігор.

РОЗДІЛ 2

ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО-ЕСТЕТИЧНИХ СМАКІВ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

2.1. Дидактична гра як засіб еколого-естетичного виховання дітей

Одним із завдань нашої роботи є відбір і створення дидактичних ігор, зміст яких допомагав би організувати пізнання дітей наступним шляхом: від прекрасного в цілісних картинах природи до пізнання розумного устрою тварин, рослин, світу людей, з подальшим формуванням позиції дбайливого ставлення до прекрасного, розумного, але тендітного світу природи і людей.

Ми вважаємо, що знання з еколого-естетичного виховання можуть бути визначені як система, якщо включає в себе:

- а) знання про предмети і явища дійсності (їх структуру, властивості, якості і т.ін.);
- б) знання про існуючі зв'язки між ними;
- в) знання про діяльність людини в цьому світі;
- г) знання про взаємозв'язки між людиною і природою.

При відборі і створенні дидактичних ігор для еколого-естетичного виховання дітей дошкільного віку особливу увагу вчені приділяють показникам:

- змісту і спрямованості дидактичних ігор,
- дотриманню структури дидактичної гри,
- взаємозв'язку змісту та ігрової діяльності вихованців,
- зв'язку пізнавальних, виховних і розвивальних завдань в ході проведення дидактичної гри,
- вирішення різних завдань виховання (еколого-естетичного, розумового, морального тощо),

- взаємозв'язку ігор між собою (в плані ускладнення навчальних завдань, правил, ігрових дій і т.ін.).

При відборі і створенні дидактичних ігор необхідно приділяти увагу еколого-естетичному змісту, у зв'язку, з чим на перший план висувається власне природа, сприйняття краси навколишнього світу. На цій основі в ході дидактичних ігор має відбуватися формування знань про навколишній простір як місце проживання рослин і тварин, про пристосованість їх до умов існування, про людину як частину природи, про діяльність людини і т.ін.

При відборі і розробці змісту дидактичних ігор і системи необхідно спиратися на принципи загальної дидактики (зв'язку з життям, систематичності і послідовності, індивідуального підходу в навчанні та вихованні, наочності і т.ін.).

Дидактичні ігри еколого-естетичного змісту класифікуються таким чином:

- ігри з ознайомлення з флорою і фауною;
- ігри з ознайомлення з навколишнім середовищем;
- ігри з ознайомлення з створеним людиною середовищем проживання для людей і тварин.

Необхідною умовою відбору і створення дидактичних ігор є взаємозв'язок змісту та ігрової діяльності самих вихованців. Ігрова діяльність дітей під керівництвом педагога повинна бути пов'язана з еколого-естетичним змістом кожної навчальної гри, ігрова діяльність повинна бути спрямована на вирішення еколого-естетичних завдань. У процесі гри повинні вирішуватися пізнавальні, виховні і розвивальні завдання.

У розробці дидактичних ігор еколого-естетичного змісту доцільно приділяти увагу тому, щоб в комплексі вирішувалися завдання як еколого-естетичного, так і розумового, і морального виховання. Розумове виховання в дидактичних іграх тісно пов'язане з моральним

вихованням, тому що вирішення дидактичної задачі в іграх завжди служить і вправою волі. Виконання правил гри вимагає від дітей витримки, дисциплінованості.

Завдання розумового виховання в процесі еколого-естетичного виховання вирішуються в ході дидактичних ігор шляхом поступового ускладнення розумової діяльності дітей у ході вирішення наданих завдань. Спочатку ігрові завдання спрямовані на порівняння, встановлення подібності та відмінностей між живими об'єктами, а далі перед дітьми ставляться завдання на зіставлення живого об'єкта із середовищем проживання, з його способом життя. Найскладнішими завданнями є завдання на виявлення причинно-наслідкових зв'язків і залежностей. У різноманітних дидактичних іграх виявляються і формуються розумові здібності дитини - можливість керувати обставинами, що створюються у ході гри, згідно з правилами.

Однією з вимог є системність. Вона припускає послідовну систему ігор, послідовно розвивається за змістом, дидактичними завданнями, ігровими діями і правилами. Використовуючи дидактичну гру як засіб розумового та еколого-естетичного виховання, педагог у процесі створення та застосування їх продумує можливості взаємозв'язку дидактичних ігор між собою (в плані ускладнення навчальних завдань, правил, ігрових дій і т.ін.).

Відомо, що засвоєння історичного досвіду у формі знань, умінь і навичок здійснюється різними способами. Один з них - наслідувальна діяльність дитини. У створенні системи навчальних ігор велике значення має продумування ігор і визначення ігрових завдань, ігрових дій, ігрових правил і передбачення результатів гри. Кожна з дидактичних ігор містить в собі як ігрову, так і пізнавальну задачу. У навчальних іграх для еколого-естетичного виховання дітей дошкільного віку задачі можуть бути найрізноманітнішими як у плані розумової діяльності, так і в плані еколого-естетичного сприйняття оточуючого світу. У цьому

плані для дітей молодшого дошкільного віку розробляються дидактичні ігри, в яких навчальна задача включає завдання на порівняння об'єктів навколишнього світу.

Коли у дітей накопичується достатньо уявлень про предмети навколишнього світу і їх ознаки, можна переходити до дидактичних ігор, в яких присутній не тільки еколого - естетичний зміст, але і завдання на узагальнення предметів за їх ознаками. Зміст цих ігор спрямований на розвиток естетичного сприйняття, на збудження інтересу до природи, на прагнення своїми правильними діями допомогти вирішити ту чи іншу проблему.

Наприклад, у дидактичних іграх «Осіньні листя», «Різнобарвні сукні осені», діти знайомляться з різноманітністю форм, забарвлень листя в осінній період, дізнаються по листю назви дерев або «розставляли їх у лісі на гілки дерев».

Далі дітям пропонуються дидактичні ігри більш складного змісту, типу «Приготуй зайчика до зими», завдання та правила до яких, вимагають від дітей більш стійкої уваги, логічних роздумів. Коли учні вже оперують своїми знаннями про тварин і їх середовища існування, доцільною буде дидактична гра «Чий будиночок краще?». Дітям дається завдання вибрати для кожної тварини, птаха домівку, відповідно до їх потреб, «будматеріалами» з яких та чи інша тварина будує собі «будиночок» у відповідності з естетичними нормами і зручностями.

Робота спрямована, перш за все, на дбайливе ставлення до краси навколишньої природи, розуміння доцільності устрою світу природи, на формування вміння висловлювати своє ставлення і естетично оцінювати навколишній світ.

Необхідно відзначити, що при створенні і відборі дидактичних ігор слід продумувати темп гри. Він визначається темпом розумової та мовленнєвої активності дітей, рівнем їх розвитку. Не зайвим буде продумування умов для поступового нарощування темпу активності

дітей, активності їх ігрових дій, засвоєння ігрових правил, емоційних переживань, тобто більшою чи меншою захопленістю дітей грою. Потрібно знаходити правильний темп, не допускаючи зайвої повільності і непотрібного прискорення.

У відборі і створенні дидактичних ігор еколого-естетичного змісту, для створення емоційного настрою дітей необхідно застосовувати відповідні для цього засоби (музичне, художнє оформлення гри). Величезне значення в керівництві іграми має слово педагога. Вербальні звертання до дітей в процесі гри, пояснення, що розкривають зміст гри і поведінку персонажів, образні пояснення ігрових ситуацій і т.ін. мають велике значення для досягнення намічених цілей.

Цілі, що переслідуються в іграх найрізноманітні:

1. на уточнення, закріплення та узагальнення знань еколого-естетичного характеру («Карта лісу», «Грибна галявина», «Будиночок для листочків», «Будівельник» та ін.);
2. на розвиток психічних, розумових процесів («Збери рослину», «Зимові запаси», «Побудуй будиночок тварині», «Будинок на "Різних паралелях» та ін.);
3. на створення частково-пошукової, творчої діяльності («Дерева і чагарники», «Приготуй ліки», «Життя а насінні», «Чарівні зірки» тощо);
4. на формування певних особистісних якостей («Приготуй зайчика і білочку до зими», «Склади казку» та ін.).

2.2. Методичні рекомендації щодо формування еколого-естетичних смаків учнів

У дидактичній грі «Карта лісу» передбачається «подорож дітей по лісу». У цій грі за ігровою стежиною, стрілочками, діти потрапляють в

гості до мешканців лісу. Розглядаючи внутрішнє оздоблення житла тварини, вони повинні здогадатися про назву мешканця (картка з «мешканцем» вставляється в його будиночок). Далі дитина складає розповідь про зовнішній вигляд, будову, спосіб життя і середовища проживання цієї тварини. У процесі цієї розповіді у дитини не лише закріплюються і відтворюються раніше отримані знання, але й активно розвивається мова.

У дидактичних іграх «Будівельник», «Побудуй будиночок тварині», «Сплануй місто» надається можливість вирішити пізнавальне, ігрове завдання в процесі конструювання, будівництва із спеціально заготовлених деталей. Причому в процесі ігор такого типу можна не тільки закріпити знання дітей, але й реалізувати задум дітей. Дидактична гра «Приготуй ліки» спрямована на те, щоб пояснити дітям, що природа дарує людям не тільки красу, але й користь. Існування в природі лікарських трав дуже важливе для здоров'я людини. У процесі цієї гри діти дізнаються, яким чином можна використовувати лікарські трави, не приносячи шкоди самій природі. Завдання до цієї гри: підібрати трави, які допоможуть при лікуванні застуди (або кашлю, або від болю в животі і т.ін.).

У ході навчальної гри педагог використовує різноманітні впливи на дітей. Одні з них укладені в завданнях, які або констатують що треба зробити, або містять заклик про допомогу, прохання вчинити дії на благо природи і людей, як у грі «Побудуй будиночок тварині».

Розвиток пізнавального інтересу в ході роботи потребує від дітей зусилля думки, зосередженості на ті чи інші явища чи процеси, що виникають в природі. Слід виділити, що розвиток пізнавального інтересу пов'язаний з невинним накопиченням знань, умінь і навичок. Змістом цього складного процесу є систематичне, цілеспрямоване навчання і засвоєння знань у ході ознайомлення з системою

дидактичних ігор, формування на їх основі допитливості і перетворення її в пізнавальні інтереси, в активну діяльність.

У змісті дидактичних ігор відображені особливості навколишнього світу, його предметів і явищ, взаємовідносини живих об'єктів з навколишнім середовищем і один з одним. Це стосується всього світу природи і положення людини, людей в цьому світі. Природно, що з усім різноманіттям навколишнього світу треба знайомити поступово і з позиції краси, вводячи дітей дошкільного віку в прекрасний розумний світ природи, а далі розглядати взаємини людини з цим світом, і людей один з одним, їх діяльністю в навколишньому світі.

За змістом завдання можна охарактеризувати таким чином:

- завдання про рослини, що спрямовані на ознайомлення дітей із зовнішнім виглядом рослини, її будовою, її корисністю для людини або інших живих істот;
- завдання про тварин, що спрямовані на ознайомлення зовнішнього вигляду, будови та виду тварини;
- завдання про середовище проживання рослин, що спрямовані на ознайомлення з рослинами, які люблять тінь або світло, вологолюбними, засухолюбними рослинами;
- завдання про середовище проживання тварин, що спрямовані на ознайомлення з тваринами суші, річок та морів, земноводними тваринами;
- завдання про взаємозв'язки між тваринами, що спрямовані на ознайомлення ланцюгів і пірамід харчування в природі;
- завдання про взаємозв'язки між рослинами, що спрямовані на ознайомлення сумісності різних видів рослин (при складанні букетів, посадки в один контейнер);
- завдання про взаємозв'язки між тваринами і рослинами, що спрямовані на ознайомлення залежності тварин і рослин, що

вживаються в їжу, що використовуються як «будматеріал» для своїх «будиночків» і т.ін.;

- завдання про працю, професії людей спрямовані на ознайомлення з різними професіями і різноманітною діяльністю людини в навколишньому світі.

Таким чином, добираючи матеріал еколого-естетичного спрямування ми намагалися охопити всілякі зв'язки і взаємозалежності у природі і в світі людей, щоб у дітей в процесі діяльності сформувалися правильні уявлення про навколишній їх світ: з одного боку, це світ доцільно влаштований і красивий, а з іншого боку цей світ дуже крихкий і залежить від з'єднання багатьох умов.

Система знань у дитини повинна формуватися поступово, розширюючись і заглиблюючись із накопиченням знань. Зміст занять, а так само і навчальних ігор має послідовність, з ускладненням завдань, розширенням обсягу знань, з'єднання знань в елементарні ланцюжки та взаємозв'язки.

Наприклад, при ознайомленні з рослинним світом слід починати свою роботу з формування знань про квіти, про дерева, потім вчити дітей знаходити подібності та відмінності в будові і назвах частин рослин. Далі йде знайомство з чагарниками, встановлення їх ознак. При закріпленні знань можна використовувати гру «Дерева і чагарники». Метою цієї гри є формування вміння складати макети дерева і чагарника за допомогою спеціально заготовлених деталей, формувати вміння знаходити і пояснювати схожість і відмінність цих рослин. Спочатку доцільно використовувати деталі двох кольорів: коричневого і чорного, що полегшує завдання (коричневий колір для деталей чагарника, чорний-для дерева), а потім одного кольору, що ускладнює виконання завдання. Правила цієї дидактичної гри: склади дерево і чагарник; знайди три ознаки; вибери головну з них.

При знаходженні відмінних ознак діти часто висловлюються наступним чином: «Дерево від чагарника відрізняється тим, що воно більше», «Чагарник від дерева відрізняється «нізкістю» тощо.

Знання та уявлення про навколишній світ, - як зазначала КомароваТ.С., - треба цілеспрямовано формувати, організовуючи спеціальні спостереження, розглядання предметів, направляючи сприйняття дитини на ті чи інші властивості та якості предметів (явищ).

Крім того, процес сприйняття предметів має бути образним, естетично забарвленим і емоційно позитивним. Навчити дітей бачити красиве - справа складна. Без керівної ролі дорослого не можна розраховувати на успіх, оскільки, наслідуючи поведінку педагога, який сам щиро любить природу і дбайливо ставиться до неї, у дітей формуються аналогічні почуття.

Для дітей «любити природу» означає не тільки душевний стан, сприйняття красивого навколо, але і її розуміння, її пізнання. Від того, як дитина сприймає навколишній світ, буде будуватися її ставлення до цього світу. Людина повинна розуміти, що її добробут залежить від збереження і процвітання природи[25].

Під час екскурсій і прогулянок доцільно проводити навчальні ігри екологічного змісту, які не потребують великих допоміжних засобів, а пов'язані з розвитком уваги, мислення, пам'яті. В осінній період, в ході екскурсій слід проводити навчальні ігри «Чий лист?», «До свого дерева, біжи!».

Зміст пізнавальних завдань, які сприяють закріпленню знань дітей про будову дерев, чагарників, уточненню назв рослин. Пізнавальна задача найчастіше не ставиться перед дитиною прямо, у відкритій формі, а полягає в ігровій задачі, в змісті і в правилах гри, в ігрових діях.

Наприклад, у зимовий період можна проводити гру «Сліди присутності звірів». Перед грою педагог налаштовує дітей на особливе ставлення до зимового лісу, пояснюючи, що тільки найуважнішим

хлопчиками і дівчаткам ліс розповість дивовижні історії про своє життя. Правила гри: уважно подивитися на навколишній ліс, намагатися побачити щось цікаве, розповісти про це всім. І не забувати головне правило - «Ліс любить тишу!». Перед проведенням цієї гри педагог ставить перед собою наступні завдання:

- познайомити дітей із способом життя птахів у зимовий період;
- з'ясувати, чим харчуються птахи в даний період;
- виявити знання дітей про сліди звірів і птахів, що залишаються на снігу;
- уточнити та узагальнити знання дітей з теми «Зимуючі птахи».

Діти оглядаються, хтось із них раптом побачив сліди, чиї це сліди? Куди вони ведуть? Давайте подивимося. Тихо підемо поруч з ними. Дивіться, сліди ведуть в ліс. Йдемо далі і раптом... Ой, як багато слідів навколо! Звідки вони? Що ж тут сталося? Діти здогадуються, звідки взяли сліди інших птахів. Птахи злетіли з гілок. І дійсно, коли підняли погляд догори, на гілках поблизу дерева сніг був прим'ятий або скинутий там, де сиділи птахи. Придивіться уважно до слідів, що тут сталося? Щось птахам було цікаво в цьому місці, що вони могли тут знайти? Одна дитина здогадалася, що мабуть в цьому місці були розсипані ягоди або зерна. Придивившись до слідів, побачили сліди не тільки від ніг птахів, а й якісь поглиблення в снігу у вигляді «точки». Звичайно, це птахи клювали корм і це слід від дзьоба.

В ході екскурсій дуже важливий не тільки процес сприйняття, але й правильно організована бесіда. Сутність процесу сприйняття в тому, що він забезпечує отримання і первинну переробку інформації із зовнішнього світу, а бесіда з дітьми забезпечує перехід знань, сформованих на рівні наочно-образних уявлень, на рівень словесно-логічний, в мовленнєвий план, коли дітям надається можливість промовляти свої думки. Удосконалення знань про навколишній світ відбувається і в ході гри. У грі формуються і пізнавальні інтереси дітей.

Інтерес до гри, її змісту переноситься на самі явища і події, спонукаючи дітей спостерігати, вслухатися, задавати питання.

В організації, у змісті гри, в естетичному оформленні її, в наочному матеріалі навчальних ігор закладені умови для процесу формування естетичного сприйняття і отримання, закріплення знань про світ природи.

Наприклад, в дидактичній грі «Грибна галявина» мета: закріпити знання дітей про дари природи восени, про їстівні та неїстівні гриби, провести роботу з словотворення (під березою - підберезник, під осикою - підосичники), формувати вміння бачити красу осіннього лісу, золоте, багряне оздоблення дерев, чагарників, різноманіття грибів, формувати естетичне сприйняття навколишнього світу.

Еколого-естетичне виховання допомагає розвитку потрібних психічних процесів у дитини, уточнювати і розширювати уявлення дитини про навколишній їй світ.

Репродуктивний метод використовується для формування умінь і навичок у дітей, застосування їх знань в певній послідовності. Щоб знання засвоїлися, а способи дії перетворилися на навички і уміння, необхідні повторення і вправи. У цьому допоможуть не тільки бесіди з певної теми, але й дидактичні ігри на заняттях, зміст яких спрямовано на закріплення отриманих знань, умінь і навичок.

Причому в одних випадках в ході навчальної гри відбувається повторення, закріплення знань, в інших випадках дидактична гра може бути спрямована не тільки на закріплення знань, але й бути своєрідною підготовкою до практичної роботи. Наприклад, у першому випадку діти отримали від дорослого певну інформацію, певні знання і закріплюють і повторюють їх у дидактичній грі «Життя в насінні».

Мета цієї дидактичної гри: повторити та закріпити знання дітей про різноманітність насіння овочевих культур (насіння перців, томатів, огірків, бобів, квасолі, гороху), продовжувати формувати вміння дітей

зіставляти насіння і дорослу рослину одного виду, відрізняти насіння овочевих культур за формою, кольором, розміром.

Матеріал: насіння овочевих культур, картки, що зображують етапи розвитку рослин.

Правила:

1. розглянути насіння,
2. вибрати потрібний набір карток, на яких зображено етапи розвитку відповідної рослини,
3. розставити по порядку етапи розвитку рослини,
4. розповісти про життя і розвиток даної рослини.

Кожній дитині видається по одному насінню. Далі діти діють згідно з правилами гри. В кінці гри підводяться підсумки.

У другому випадку в ході навчальної гри закріплюються не тільки отримані знання, але й програються певні дії в певній послідовності, а послідовність цих дій, спрямована на досягнення певних цілей. Тобто ми тренуємо дітей у певному виді діяльності, але в ігровій ситуації. Така дидактична гра може бути використана в кінці заняття, коли педагогу потрібно дізнатися, що зрозуміли діти в ході викладу нового матеріалу або може проводитися на початку заняття. Після підведення підсумків гри, дається практичне завдання, але вже не з розрізними картинками в грі, а з живим матеріалом (живе насіння). Від того наскільки добре діти володіють певними знаннями про умови росту й розвиток рослин, наскільки правильними будуть дії по посадці насіння і т.ін., буде залежати подальша доля насіння, виросте воно в прекрасну рослину, яка зацвіте і дасть плоди чи ні.

Наприклад, у навчальній грі «Насіння прокинулося», треба розкласти картки із зображенням різних видів діяльності людини з підготовки та посадці насіння овочевих культур в певній послідовності. Мета: виявити знання дітей про необхідні умови для нормального росту і розвитку рослин, знання дітей про частини рослини, знання про

«приготування» землі для посадки, про процес роботи по посадці насіння.

Правила:

1. працювати по одному або по двоє, можна один з одним радитися, але не розмовляти голосно;
2. вміти правильно розкласти і пояснити розташування карток із зображенням необхідних умов для росту і розвитку рослин;
3. правильно підібрати види ґрунтів, необхідних для майбутніх рослин;
4. вміти правильно розкласти картки етапів діяльності людини з підготовки та посадки насіння овочевих культур і пояснити.

Перед проведенням безпосереднього процесу роботи педагог налаштовує дітей. Педагог говорить про те, що всю довгу зиму у нас в коробочці «спали» маленькі насіння. У кожному насінні таїться незвичайна сила, сила життя. У кожному маленькому насіннячку спить «життя» майбутнього рослини. Ми їх «розбудили» і у кожного з них з'явився маленький «білий хвостик». Як ви думаєте, що це за «хвостик»? (Це маленький корінець.) Сьогодні ви постараетесь створити всі необхідні умови, щоб з насіння вирости прекрасні здорові рослини. Дітям видається матеріал для роботи - «прокинулися насіння», совки, коробочки для землі, різні види ґрунтів (земля, пісок, глина) і т.ін. Діти приступають до практичної роботи. Педагог контролює і направляє, якщо потрібно, діяльність дітей.

Використання евристичного методу передбачає поетапне навчання творчій діяльності. Педагог в процесі ігор такого напрямку спрямовує творчу діяльність дітей в явній або прихованій формі. Наприклад, у навчальній грі «Побудуй будиночок тварині», педагог ставить перед собою мету: закріпити знання дітей про особливості життя різних диких тварин, закріпити знання про житло цих тварин, про будматеріали, що використовуються тваринами при будівництві своїх «будиночків»,

формуванню вміння підбирати правильний матеріал для споруди «дому» будь-якої з тварин.

Хто швидше, правильно впорається із завданням і зуміє пояснити, той і виграв. Правила цієї гри містять своєрідний план майбутніх дій дітей. У педагога, звичайно, заготовлений матеріал для цієї гри: велика дидактична картина із зображенням лісового масиву, картки із зображеннями «будинків» тварин, «будматеріалів», самих тварин. Педагог пропонує дітям подумати, які матеріали слід підібрати для будівництва, продумати, як скріпити деталі, яким буде загальний вигляд «будиночка» тварини і т.ін.

Але, щоб правильно побудувати «будиночок» будь-якій з тварин дитині необхідно зуміти спланувати свою роботу як розумову, так і практичну. Ця дидактична гра передбачає активізацію знань, життєвого досвіду дитини на рішення висунутих завдань. В процесі вирішення головного завдання виникає логічний ланцюжок кількох завдань, які ведуть до вирішення головної проблеми.

Дитина повинна провести аналіз зовнішнього виду тварини, згадати про її спосіб життя, що взагалі їй відомо про оселі диких тварин. Виявити своєрідність і особливості побудованих домівок тварин в природі, визначити з яких матеріалів вибрана тварина робить собі «будиночок», визначити будову «будиночка», який дитина буде потім «будувати».

Дослідницький метод застосовується тоді, коли педагог пропонує дітям виконати в ході гри творче завдання. Наприклад, в дидактичній грі «Сплануй місто» метою є не тільки закріплення знань дітей про те, що таке місто, що за будівлі, установи, будинки знаходяться в місті, але й акцентування уваги дітей на екологію міста, повітря. Матеріалом для цієї гри є велика карта майбутнього міста з наміченим центром і автомобільними дорогами, великі картки із зображенням міських об'єктів та картки із зображенням дерев, чагарників, фонтанів.

Правила гри:

1. намітити центр і околиці міста,
2. вивести шкідливі виробництва за межі міста,
3. спланувати, де будуть знаходитися міські об'єкти,
4. за планом побудувати макет міста.

На початку гри педагог ставить загальне завдання - скласти план для будівництва міста, з урахуванням всіх вимог до сучасного міста. Педагог говорить про те, що ви - діти знаєте, що повинно бути в місті, а що ні. Перед вами картки із зображенням різних будинків, будівель. Ваше завдання полягає в тому, щоб вибрати тільки ті, які потрібні для міста і розташувати їх на плані міста, причому варто звернути увагу на естетичне оформлення вашого міста (Діти виконують завдання.)

Вирішуючи через гру пізнавальні завдання, педагог повинен зуміти зберегти гру як діяльність цікаву, близьку дітям. Гра, організована дорослим повинна дарувати дітям радість, радість спілкування один з одним, радість від цікавого змісту гри, радість роботи з наочним естетично оформленим матеріалом, яким оснащені дидактичні ігри і т.ін. Ігри, спрямовані на вирішення одного загального і важливого завдання сприяють виникненню і зміцненню дружніх відносин.

Таким чином, при здійсненні різноманітних форм і методів роботи в процесі еколого-естетичного виховання дітей можуть і повинні бути присутніми неоднорідні за своїми цілями, завданнями і правилами дидактичні ігри екологічного змісту.

Для визначення рівня естетичних знань педагоги використовують різні методики. Наприклад, одна з них спрямована на визначення рівня естетичного сприйняття і включає в собі певний навчальний матеріал і завдання.

Матеріал: набір великих карток, на кожній з яких зображується одне дерево (береза, дуб, липа, клен або горобина), 3 набори по 10 листочків для кожного дерева. Один набір складається з листочків

одного кольору (зелені, жовті, червоні і т.ін.); другий набір складається з листочків, в яких передані змішування кольорів і виділення прожилок; третій набір складається з листочків, які максимально наближені до природних (ми не беремо сухі справжні листи, оскільки при висиханні вони втрачають свою привабливість).

Завдання «Прикрась своє дерево» полягає в тому, щоб дитина вибрала якусь одну картку із зображенням будь-якого дерева, назвавши його назву і одягнувши його за допомогою листочків.

Перед учнем ставиться завдання не тільки вибрати найбільш вподобане йому дерево, але й за якісними характеристиками (колір і розмір стовбура, розташування і напрямок гілок і т.ін.) сказати, як його звати, і підібрати для нього «одяг» (в які саме листочки потрібно одягнути, наприклад берізку), а так само вибрати один з наборів листя.

Кожен показник припускає три підпункти відповідей: кожна окрема відповідь відповідає критерію оцінки за балами: 3 бали - відмінно, 2 бали - добре, 1 бал-погано. 3 бали - дитина правильно називає вибране нею дерево, підбирає вид листочків для «одягу» своєму дереву і вибирає для «одягу» 3-тій набір;

2 бали-дитина правильно називає вибране нею дерево, підбирає вид листочків і вибирає для «одягу» листочки, в яких представлені змішування кольорів, різне забарвлення листя;

1 бал - дитина плутається в назві дерев, їх листя і вибирає 1 набір «одягу» для свого дерева, причому не допускає змішання кольорових гам.

Для визначення рівня естетичного судження і відносин, використовується діагностика «Метелики». Матеріал: велика барвіста картина, на якій зображена галявина квітів, різноманітні метелики (різні за кольором, формою, по фарбуванню крил, за розміром).

Завдання: вибери, яких метеликів ти помістиш на квіти, які ростуть на галявині. Діти вибирають і обґрунтовують свій вибір. Педагог задає навідні питання:

- Що тобі сподобалося в цьому метелику?
- А в цьому?
- Як ти ставишся до метелика, якого ти посадив на найкрасивішу квітку?
- Чому тобі не сподобався такий метелик? (Педагог показує того метелика, у якого порушені пропорції) і т.ін.

Оцінювання відповідей учнів:

1 бал - вираз свого ставлення в 2-3 словах;

2 бали - вираз свого ставлення у логічно побудованих пропозиціях, які містять необхідні характеристики предмета;

3 бали - вираз свого ставлення у логічно побудованих пропозиціях, що містять образні вирази.

Для з'ясування рівня екологічних знань використовують методику, мета якої виявити знання учнів про сезонні зміни, про вплив їх на живу природу, знання про тваринний і рослинний світ і т.ін. Вона включає в себе як наочний матеріал, так і блок системи питань до кожної з карток.

Матеріал: чотири картки із зображенням пір року, на яких зображені тварини. Завдання: розкласти картки по порядку сезонних змін у природі і розповісти про них. Далі педагог пропонує дитині вибрати вподобану з карток або сам дає картку і просить розповісти про представника тваринного світу, який там зображений. Наприклад, картка із зображенням осінніх змін і в центрі намальований їжачок під парасолькою. Примірний план питань:

- Який час року зображено на цій картинці?
- Чому ти так думаєш?
- Які ще ти можеш назвати прикмети цієї пори року?
- Хто зображений на малюнку?

- Як ти думаєш, куди він може поспішати?
- Де знаходиться і як називається його «дім»?
- Хто йому побудував «домівку»?
- Як ти думаєш це домашня тварина або дика?
- Що любить їсти?
- Як їжачок носить собі їжу? і т. ін.

Оцінювання знань: 3 бали-правильна чітка відповідь; 2 бали - у відповіді були присутні неточності, поправки; 1 бал - у відповіді містилися суттєві помилки.

Тематика запитань дозволяє педагогу заповнювати діагностичні карти одразу двох напрямків (по естетичному відношенню і за рівнем екологічних знань). Даючи характеристику якоїсь з тварин дитина, володіючи певним рівнем екологічних знань, співвіднесе цю тварину із середовищем проживання, способом життя і т.ін. Крім питань, можуть бути завдання іншого характеру. Наприклад, дитині пропонується замалювати тварину, яка їй дуже подобається. Педагог має можливість дізнатися, кому з тваринного світу дитина віддає перевагу, які знання має про будову і зовнішній вигляд живого об'єкта, а так само в один і той же проміжок часу дізнатися рівень розвитку декількох дітей відразу (одна-розмовляє, інша - малює, третя складає аплікацію з набору готових деталей).

Набір являє собою деталі різні за кольором, формою, розміром. З цих деталей дітям належить скласти живу істоту або лісову галявинку. (При виконанні цього завдання можна простежити рівень розвитку дитини. Низький рівень розвитку - використання тільки одного кольору, середній - використання різних кольорів, високий-різноманітні поєднання схожих кольорів у постатях тварин і в зображенні рослин.) Використання різноманітних прийомів при діагностуванні, застосування різних завдань активізує дітей, а головне - зріз знань не є для дитини нудною діяльністю, а перетворюється на цікаве проведення часу.

ВИСНОВКИ

Пріоритетність глибоких знань про навколишній світ, вмінь вибирати правильну поведінку, здоровий спосіб життя актуалізує еколого-естетичне виховання дітей.

Завдання обох виховних процесів спрямовані на ознайомлення з предметами і явищами навколишнього світу, але з різних точок зору. Екологічне виховання розглядає з наукової точки зору функціонування об'єктів і явищ в цьому світі, їх вплив, зв'язок і взаємозв'язок один з одним і у взаємодії з людиною. Естетичне виховання розглядає об'єкти і явища в цьому світі, але з позиції естетичного сприйняття, естетичних оцінок і суджень, які формують ставлення дітей до навколишнього з позиції краси. Краса - сфера почуттів, переживань.

Спільним результатом такої діяльності є сформованість в учнів еколого-естетичних смаків, що базується на наступних принципах: цілеспрямованості, систематичності, довготривалості, інтенсивності, залучення школярів до активної естетичної діяльності з урахуванням їх індивідуальних і вікових особливостей.

Як і більшість здібностей людини, смак представляє не одну будь-яку властивість індивіда, а комплекс психічних властивостей, що роблять людину найбільш придатною до певної історично сформованої форми діяльності. У дітей в освітньому процесі формування еколого-естетичних смаків проходить складний процес розвитку. Потрібно вчити дітей емоційно насолоджуватися красою, виразністю навколишніх предметів і явищ, давати естетичну оцінку тим чи іншим виразним властивостями, деталям оточуючого світу, природи, довкілля. На основі такої активності і формується смак як чуттєво - оцінна здатність людини.

Еколого-естетичне виховання можна здійснювати шляхом привнесення елементів гри в освітній процес і формувати в учнів

усвідомлено-правильне ставлення до рослин і тварин, до себе як до частини природи, до матеріалів природного походження і предметів, виготовлених з них.

При відборі і створенні дидактичних ігор необхідно приділяти увагу еколого-естетичному змісту, у зв'язку, з чим на перший план висувається власне природа, сприйняття краси навколишнього світу. На цій основі в ході дидактичних ігор має відбуватися формування знань про навколишній простір як місце проживання рослин і тварин, про пристосованість їх до умов існування, про людину як частину природи, про діяльність людини і т.ін.

У відборі і створенні дидактичних ігор еколого-естетичного змісту, для створення емоційного настрою дітей необхідно застосовувати відповідні для цього засоби (музичне, художнє оформлення гри). Величезне значення в керівництві іграми має слово педагога. Вербальні звертання до дітей в процесі гри, пояснення, що розкривають зміст гри і поведінку персонажів, образні пояснення ігрових ситуацій і т.ін. мають велике значення для досягнення намічених цілей.

Смак формується у дитини поетапно: цікавість, інтерес до естетичних якостей довкілля, інтерес до знань взагалі, власне смак до знань, на основі естетичного відношення до себе і до оточуючого світу, засвоєння досвіду минулого, активної участі в справах сьогодення, у проектуванні майбутнього. Естетичний смак як інтуїтивне відчуття законів краси є важливим чинником трансформації репродуктивної діяльності в продуктивну, оригінальну не тільки в мистецькій, але й в інших формах творчої діяльності. Формування еколого-естетичного смаку – лише одна із сторін комплексного виховання культури підрастаючого покоління. Але в її рішенні стикаються такі істотні напрями виховної роботи, як формування світогляду, збагнення багатств рідної природи, оволодіння шляхами їх примноження, творче

перетворення природного середовища, природних матеріалів, художньо-естетична діяльність, внесення посильної трудової участі в збереження і підтримку природного середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алиев Ю.Б. Основы эстетического воспитания: пособие для учителя/ Ю.Б.Алиев и др. / под ред. Н.А. Кушаева. – М.: Просвещение, 1986. – 240с.
2. Амонашвили Ш.А. Здравствуйте, дети! / Ш.А. Амонашвили. – М.: Просвещение, 1983. – 185с.
3. Античні філософи. – К.:Просвіта, 1955. – 116с.
4. Бордовская Н.В. Педагогика. Учеб. для вузов / Н.В. Бордовская, А.А. Реан. – СПб: Питер, 2001. – 304с.
5. Буткевич, О.В. Красота: Природа. Сущность. Формы / О.В. Буткевич. – Ленинград, 1979. – 438с.
6. Введение в педагогическую деятельность: учеб. пособие для студентов высш. пед.учеб. заведений/ под ред. А.С. Роботова, Т.В. Леонтьева, И.Г.Шапошникова и др. – М.: Академия, 2000. – 208с.
7. Верб М.А. Эстетическая культура школьника: курс лекций / М.А. Верб. – Л.: Знание, 1997. – 142с.
8. Веселовська М.В. Естетичне виховання в системі професійної підготовки студентів педагогічних інститутів: автореф. дис... канд. пед. наук / М.В. Веселовська – К., 1981. – 16с.
9. Выготский Л.С. Игра и её роль в психическом развитии ребенка // Вопросы психологии.-1966.- 388с.
10. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. -М.: Просвещение, 1980.-438с.
11. Давыдова Г. А., Элаз Й. Проблемы отношения человека и природы в философии.// Природа и общество.- М., 1968.-124с.
12. Дмитриев Ю. О природе для больших и маленьких. -М.: Педагогика, 1982.-208с.

13. Екологія: основи теорії і практики. Навчальний посібник / За ред. Потін А.Ф., Медвідь В.Г. та ін. – Львів: „Новий світ – 2000” Магнолія Плюс, 2003. – 296 с.
14. Истомина Н.Б. Деятельностный подход к методической подготовке учителя начальных классов / Н.Б. Истомина, М.С. Соловейчик // Новые исследования в педагогических науках. – 1991. – Вып. 1. – С. 84-87.
15. Истомина Н.Б. Учить рассуждать младших школьников / Н.Б. Истомина // Начальная школа. – 1986. – № 9. – С. 47-50.
16. Ключева Є.В. Підготовка студентів до естетичного виховання дітей засобами ознайомлення з природою / Є.В. Ключева. – Миколаїв: Вид-во МНПУ, 1996. – 199с.
17. Ковалев В.И. Мотивы поведения и деятельности / В.И. Ковалев. - М.: Наука, 1988. – 95с.
18. Конаржевский Ю.А. Анализ урока / Ю.А. Конаржевский. – М.: Центр «Педагогический поиск», 2003. – 336с.
19. Королева Г.И. Система эстетической подготовки студентов в высших учебных заведениях / Г.И. Королева, Г.А. Петрова. – Казань: издание Казанского университета, 1984. – 173с.
20. Краткий словарь по философии / под общ. ред. И.В. Блауберга, И.К. Пантина, – 4-е изд. – М.: Политиздат, 1982. – 431с.
21. Макаренко А.С. Педагогические сочинения в 8-ми т. / А.С. Макаренко. – М.: Педагогика, 1983 – 1986.- Т.1.
22. Малюков А.Н. Эмоциональное переживание и развитие личности школьника / А.Н. Малюков // Начальная школа: плюс, минус. – 2000. - №6. – С. 6-11.
23. Овсянников М.Ф. История эстетической мысли: учеб. пособие для филос. фак. ун-тов и вузов искусств / М.Ф. Овсянников – М.: Высш. школа, 1978. – 352с.
24. Песталоцци И.Г. Как Гертруда учит своих детей. Избр. пед.произв.- М.: Изд-во АПН РСФСР, 1963.-Т.2.-379с.

25. Підготовка сучасного педагога дошкільної та початкової освіти в умовах розбудови Нової української школи: збірник матеріалів Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції.– Херсон: ТОВ «Борисфен-про», 2018. – 393 с. – Ел.ресурс.-Режим доступу: <http://www.kspu.edu/FileDownload.ashx/11%2004%20ZBIRKA%20CONF.pdf?id=be96bf61-db08-4314-abd4-a5641997fa93>
26. Пути и средства эстетического воспитания / Н.И. Киященко и др. – М.: Наука, 1989. – 192с.
27. Романовська Д. Світ навколо нас – і я його частинка. Еколого – психологічний тренінг. // Психолог. - № 21. – 2006. - С. 16 - 24.
28. Сафронова О.М. Виховання естетичних смаків підлітків / О.М.Сафронова. – Одеса:ДЮК, 1992. -196с.
29. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: учебное пособие / Г.К. Селевко. – М.: Народное образование, 1998. – 256с.
30. Сластенин В.А. Педагогика: инновационная деятельность / В.А. Сластенин, Л.С. Подымова. – М.: ИЧП «Издательский Магистр», 1997. – 224с.
31. Современные концепции эстетического воспитания: (Теория и практика) / ред. кол.: Н.И. Киященко (отв. ред.) и др. – М.: Институт философии РАН, 1998. – 302с.
32. Сухомлинський В.О. Вибрані твори у 3-х томах / В.О. Сухомлинський. – Киев: Радянська школа, 1979-80. – Т.1 – 140 с; Т. 2 – 352с; Т.3 – 537с.
33. Сухомлинский В.А. О воспитании / В.А. Сухомлинский. – М.: Просвещение, 1973. – 172с.
34. Талызина Н. Ф. Педагогическая психология: учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений / Н.Ф. Талызина. – М.: Академия, 1998. – 288с.

35. Формування навчальних умінь і навичок засобами дидактичної гри.-Ел.ресурс.-Режим доступу: <https://ua-referat.com/%D0%A4%D0%BE%D1%80%D0%>
36. Чечет Т.И. Подготовка будущих учителей к созданию эмоционально-эстетических ситуаций в процессе личностно-ориентированного обучения/ Т.И.Чечет – Х.:ЛПРТ, 1998. – 175с.
37. Шакуров Р.Х. Эмоция. Личность. Деятельность (механизмы психодинамики) / Р.Х. Шакуров. – Казань: Центр инновационных технологий, 2001. – 105с.
38. Щербакова Т.Н. Педагогические основы формирования интереса к народно-прикладному искусству/ Т.Н. Щербакова – М.:Знание, 2000. – 153с.
39. Щукина Г.И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся / Г.И. Щукина. – М.: Педагогика, 1988. – 203с.
40. Эстетика: учеб. пособие для вузов / науч. ред. А.А. Радугин. – М.: Центр, 2002, – 240с.
41. Эстетическая культура и эстетическое воспитание: кн. для учителя / сост. Г.С. Лабковская. – М.: Просвещение, 1983. – 304с.

Додатки

Додаток А

„Світ навколо нас – і я його частинка”.

Еколого – психо – педагогічний тренінг.

Заняття 1.

Вступ. Дорогі діти! Чи знаєте ви, який чудовий світ живої природи і яке добре життя в людини, яка живе в гармонії з нею (природою). Від нас із вами залежить те, щоб вода, повітря, ліс і земля залишилися чистими, справжніми джерелами існування. Ми отримуємо задоволення, коли дивимося по телевізору чудові екологічні фільми (наприклад, "Одіссеї" Ж. І. Кусто) або передачі про живу природу (наприклад, на каналі "Дискавері"). Ще більше задоволення ми отримуємо від спілкування з природою: від взаємодії з рослинами, тваринами, природними стихіями і явищами (водою, сонцем, повітрям, землею) і обов'язково з іншими людьми і самим собою, тому що ми— теж частина природи.

Вчитися екологічній грамотності — це значить знати середовище свого існування, співчувати, розуміти і діяти так, щоб не зашкодити нічому і нікому в царстві природи, берегти і збагачувати її.

Один з найголовніших законів природи: "Все взаємопов'язане". Для того, щоб ми з вами досягли успіху в нашій справі, слід домовитися про правила поведінки на заняттях, яких будуть дотримуватися всі.

Правила поведінки на заняттях

- щирість і довіра в спілкуванні;
- активна участь всіх учасників;
- говорити по черзі й тільки про себе, про свої почуття;
- якщо щось незрозуміло, запитувати тренера;
- поважати того, хто говорить, не перебивати.

Список правил можна продовжити. Кожне правило необхідно обговорити, діти можуть самі запропонувати доповнення до правил. Після голосування прийняті правила стають законом для групи.

Розминка-гра "30 секунд"

Кожній дитині дається 30 секунд, протягом яких вона може сказати все, що захоче. Основне завдання вправи: навчити уважно слухати один одного, не перебиваючи того, хто говорить.

Гра "Асоціації"

Ви пропонуєте слово - стимул і демонструєте його наочний зразок. Наприклад, слова: дерево, море, річка, ліс, повітря, людина, повінь і т.д. Називаючи слово "дерево" — показуєте його на малюнку, малюєте на дошці, чи демонструєте на відеоматеріалі і просите дітей по черзі говорити все, що спаде на думку, доки вона дивиться на дерево.

Етюд "Квітка"

Всі діти присідають на носочки, опускають голови і уявляють себе насінинкою, з якої може вирости квітка. Отож, дітки уважно слухають та імітують пантомімою всі слова.

"Теплий промінчик упав на землю й зігрів у ній зернятко. З насіннячка виріс паросток. А з паростка виросла чудова квітка. Ніжитья квітка на сонці, підставляє теплу і світлу кожную свою пелюстку, повертаючи свою голівку слідом за сонцем".

Гра "4 стихії"

Чотири стихії — це земля, вода, повітря, вогонь. Землю ми будемо показувати так: присідаємо, опускаємо руки вниз і торкаємося підлоги (землі). Воду ми будемо показувати так: простягаємо руки вперед і плавно їх опускаємо і піднімаємо перед собою. Повітря ми будемо показувати так: виконуємо кругові рухи руками перед собою.

Хід гри:

Ви називаєте одну із стихій, а всі інші показують цю стихію руками. Кожен з дітей може бути в ролі ведучого.

Перегляд фільму про живу природу (10 хв). Обговорення того, що найбільше сподобалося.

Арт - терапевтична техніка "Фарби природи"

На аркуші паперу дітям пропонується відтворити всі кольори, які вони бачили в природі, і розмістити їх в будь-якому порядку (використовувати бажано не олівці і фломастери, а фарби і пензлик).

Після малювання кожна дитина розповідає про свій малюнок.

Ведучий:

— Як ви себе відчуваєте? Що вам найбільше сподобалося на занятті?

Заняття 2.

Інформаційний блок. Природа надихає багатьох людей на творчість. Справжня людина береже її — не ламати гілочки на деревах і кущах, не рвати свіжі квіти, не руйнувати домівки тваринок і комах (мурашники, нірки, гнізда), не смітити у лісі, на полі, у горах, не вживати шкідливих рослин.

Завдання "Намалювати музику"

Прослухайте музичний твір П.Чайковського "Пори року" (або інший твір) із заплющеними очима. Зафіксуйте кольори і образи, які виникли у вас в уяві. Відкрийте очі і намалюйте все, що бачили на папері.

Вправа - натуралізація

Натуралізація — це схильність до зіставлення, порівняння, ідентифікації соціального і духовного життя з явищами природи, наприклад, наші мами і тата часто нас називають: "ясне сонечко"; "гарна, як квіточка"; "швидкий, як вітер".

Такі алегорії підтверджують, що люди і явища природи поєднані між собою і залежать один від одного. Наші батьки, діди і прадіди завжди з великою повагою ставилися до природи, поважали її і описували у народній творчості у вигляді приказок, прислів'їв, повірок.

— Як вас називають ваші близькі?

— Згадайте ласкаві слова-порівняння вас з природою.

Вправа "Поясни приказку"

Напишіть приказки на великому аркуші паперу. Прочитайте їх і зверніться до дітей, щоб вони розказали, як вони розуміють приказки. Виберіть найцікавіші для вас приказки.

1. Люди раді літу, а бджоли — цвіту.
2. Не нагодує земля — нагодує вода.
3. Учителя і дерево пізнають плодами.
4. Забув віл, як телям був.
- 5.1 пастух б'є, що не туди йде.

Як корова язиком злизала.

8. Зник, як камінь у воду.
9. Вперся, як бик (цап).
10. На сонці тепло, біля матері добре.
11. Сестра з сестрою — як риба з водою.
12. Під лежачий камінь вода не тече.
13. Тоді це буде, як у полі рак свисне.
14. Сила воляча, а розум курячий.

Арт - терапевтична техніка "Земля — повітря"

Підготуйте стандартний аркуш паперу (для індивідуальної роботи А4). За допомогою дуги розділіть простір паперу на екосферу землі (внизу) і екосферу повітряного простору. Земля і повітря — найважливіші категорії життєвого середовища. Завдяки повітрю ми дихаємо — а дихаємо значить живемо, завдяки землі ми маємо їжу (яка в ній росте) та інші засоби існування. Чим чистіше повітря, тим нам легше дихати — найчистіше повітря у лісі, у горах, де ніщо його не забруднює. Чим чистіша земля, тим корисніші овочі, фрукти, пшениця, інші рослини. Візьміть 8 кольорових фломастерів (або 8 кольорових фарб): сірого, темно-синього, зеленого, жовтогарячого, жовтого, фіолетового, коричневого, чорного. Виберіть із них ті кольори, які найбільше підходять для змістового заповнення (зафарбування) ділянки екосфери Земля. Зафарбуйте цю ділянку.

Потім з решти кольорів виберіть необхідні для змістового заповнення (зафарбування) екосфери "Повітря". Замалюйте цю ділянку.

Після виконаної роботи опишіть свої враження від роботи. Що вам в ній подобається? Спробуй пояснити, що означає кожен використаний колір у кожній екосфері.

Отриманий малюнок також можна використати як інформацію про загальний психофункціональний тонус особистості (психологічний тест Лютера).

Завершення заняття відбувається у колі:

— Як ви себе почуваете? Що вам найбільше сподобалось сьогодні на занятті? Як ви любите природу?

Заняття 3.

Вступ. Пропонується розказати про найвідоміші рослини, дерева, тварини. Бажано підготувати відповідні плакати з малюнками та їх назвами. Також читаємо казку.

"Вже не зратимемося хлібом!"

Жили собі братик і сестричка, добрі діти — і слухняні, і уважні, а от шанувати хліб не вміли. Батько їх навчав, мати робила зауваження, а вони все по - старому. То крихти на підлогу зметуть, то окраєць хліба після обіду залишать на столі, то у школі недоїдений бутерброд викинуть.

І трапилась якось з ними пригода: поїхали до родичів у село, пішли гуляти в ліс та й заблукали. Як стало вечоріти, відчули, що зголодніли: хотілося хоч крихітку, хоч черствого хліба, аби що-небудь у роті смакувало. Чагарі геть шлях загородили. Сіли вони на пеньок і так засумували! Вони і плакали б, та ще вдень наревілися за мамою, за татом, за хлібом, і сліз уже до вечора не стало. А таки цілий день ходіння дався взнаки. Посиділи, посиділи, та й позасинали.

І бачиться їм однаковий сон — ніби лежить на столі смачна хлібина, радіє, що скоро людей годуватиме: дорослих — після робочого дня, дітей — щоб росли швидше. А тут раптом діти, схожі на них, беруть шматочки до рота, відкусять і на столі їх лишають, нові беруть і знову надкушеними залишають. Граються так.

А як нагналися, зібрали всі шматки та й у собачу миску викинули. А хлібина ледь не плаче — так її довго робили. Спочатку в полі зерно сіяли, тоді йому Господь дав ріст і воно проросло і піднялося високим колосом. Під сонечком зерно достигало, а тоді його комбайн викосив і змолотив. Потім його змололи на борошно. А тоді в пекарні розвели водою, вкинули всього потрібного: солі, яєць, дріжджів і місили, щоб сходило. Як зійшло тісто, порозкладали його в форми і в піч пектися поставили. Рум'яні хлібинки з печі виглядають, на світ просяться, вийняли їх з печі і розвезли в магазини.

І ось одну хлібину чиїсь діти поїли з молоком, інша потрапила до бабусі, і вона її з борщем поїла. А ця що потрапила до бешкетників, одразу в собачій мисці опинилася, хоч мала вона батька з роботи дочекатися. Дрімують діти, а самим соромно, аж щічки розчервонілися. Побачили, як хлібина зажурилася, і все зрозуміли. Хліб має людям силу давати, а для ігор є інші речі. І як побули день без хліба, то вже й затишили, для чого Бог хліб сотворив і людей навчив його випікати.

Аж тут вигуки залунали поблизу. Стрепенулися діти зі сну, злякалися спочатку, а потім дослухалися: "Агов, Миколко, Олю! Де ви?" Це гукали їм дядько Павло з сусідами. Видно, з поля прийшов, з косовиці, та й замість вечері кинувся шукати племінників. Як закричать Миколка і Оля, як заплачуть: "Ми тут!". Ще якихось декілька хвилин, і із заростів пробрався до них дядько Павло, нагнувся, притис до грудей і аж застиг на хвилинку. А тоді: "Це ж ви, напевно, голодні! А у мене нічого немає, ось лише окраєць хліба в кишені, від обіду. Чи будете?". "Будемо, будемо!" — зраділи діти і порівну розділили шматочок.

Додому йшли всі гуртом, а діти йшли за руку з дядьком і не хотіли пускати оцю велику сильну руку, яка вирощує хліб і гладить дитячі голівки. А хліб уже вони шанували, на все життя запам'ятали, що хліб святий.

Розминка

Закрийте всі плакати. Поділіть дітей на 3 групи. Кожна група по черзі виходить у центр і кожен її учасник протягом 30 с називає назви рослин, друга група — називає дерева, третя — тварини.

Етюд "Я— сонечко"

Ви читаєте текст, а діти відтворюють пантомімою текст і повторюють разом: "Я — маленьке сонечко. Я подібне до жовтої кулі. В мені багато тепла і світла. Я дарую своє тепло всім на землі: лісам, полям, річкам, людям. Я перетворююсь на маленький сонячний промінчик і весело стрибаю, як сонячний зайчик".

Етюд "Я—хмарка"

Ви читаєте текст, а діти повторюють його вголос і супроводжують пантомімою: "Я — велика, темна, пухнаста, легка. Мені радісно бути хмаркою я вільно пливу у синьому небі. Мої руки легкі, вони допомагають мені летіти. Я піднімаю вгору очі і наповнююся світлом. Я стаю добрішою, красивішою. Я відчуваю в собі дощ. Я можу подарувати свій дощ землі. Я видихаю дощ і прозорими крапельками падаю на землю".

Етюд "Я— листочок"

"Я — маленький листочок, позолочений осінню. Мене весело гойдає вітерець і ніби кличе за собою. І ось я відриваюся від гілочки, злітаю. Як хороше кружляти над землею! А коли я втомлююся — спускаюся на неї відпочити..."

Перегляд відеофільму про живу природу (10 хв). Обговорення у колі, що найбільше сподобалося у фільмі.

З великої хмари малий дощ буває.

ДОДАТОК Б**ДОВІДКА**

про перевірку на текстові збіги у Науковій бібліотеці

кваліфікаційної роботи СВО Бакалавр

спеціальності 013 Початкова освіта (денна форма)

Автор роботи	Володіна В
Назва роботи	Розвиток еколого-естетичних смаків дітей молодшого шкільного віку засобами природи
Факультет	Педагогічний факультет
Науковий керівник	доцент Семашкіна Г.М.
Роботу перевірено за допомогою програмного засобу	Unicheck
Ідентифікаційний номер роботи	ID файлу: 1002569484
Результати перевірки	Схожість 4 %

Директорка Наукової бібліотеки
АРУСТАМОВА

Нателла

Бібліотекарка I категорії

Стефанія Соболь

ДОДАТОК В

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Володіна Вікторія Олегівна

учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

– не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

– не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

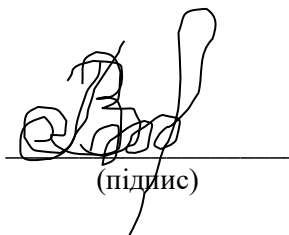
– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

05.06.2020

(дата)

(підпис)

Володіна Вікторія Олегівна

(ім'я, прізвище)

